

ILLAT, SZAG, TISZTÁLKODÁS A NÉPI KULTÚRÁBAN. SZÖVEGEK

Keszeg Vilmos gyűjtése

Illatok

A trunki rózsailatú kút

Benedek Márton 1931-ben született a Bákó megyei Trunkban. Ferences szerzetes és orvos volt. Környezetében a csodadoktor és a szentember szerepkörét rendelték hozzá. A román hatóságok hosszasan üldözték.

1986-ban hunyt el. Halála után a szülőfaluja kútjához kapcsolódó csoda nyomán a régióban vallásos mozgalom bontakozott ki. Leírása: Peti Lehel: A trunki orvos csodaillatú kútjának mítosza.

<http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2003&honap=9&cikk=7312>

■ Illatos vót a víz. Mentek a mezőre a fehérnépek. A munkába. S egy szomszéd, melik a kútval szembe ül [lakik], vitt vizet onnan szembe a kúttól. S a mezőn egyiknek elfogyott a vize. S adott. [A kútból merített vízből.] S ej, azt mondja, ebbe szirop vót, olyan trandafir [rózsailatú], ilyen cikláment, ilyen rózsavíz, olyan szerap vót, abba az évegbe. Dehogy vót az szirap. A kúttól onnét van. De ők hogy mindennap ittak, nem tartatták külön. De melyikek nem szokták onnét inni, minnyát megérezték a szagját. S akko amiko jöttek hazafelé délbén, akkor csak mentek oda a kúthoz, s azt mondják, ennek a szagja... na. S aztán elment a beszéd. Harminc-negyven autó volt itt. Várták a rendet. Kimerték a vizet mind, mind. Nem maradt semmi, semmi, semmi. Úgy ment a bűze, a szagja. Eljöttek innét a községtől, hogy mondják, de la primărie. S bétették a klórt. Belém beléje, s még egyszer s még egyszer, s még egyebeket es hántak bé, s aztán megválták a kutat, hogy kitakarissák. S aztán elvesztette a fármékját [varázsát]. – S akkor

Akkor aztán
az első este
marhaszarvval tüzeltek.
Szóval a tűzbe mindég
tettek egy-egy
marhának a szarvából.
Mer akkor a kéménybe
nem tud bémenni,
a kéményen keresztül.

eltűnt az illata? – Aztán eltűnt, mikor a klórokat belé tették s megválták, aztán eltűnt. – Gyógyultak meg tőle? – Igen, igen. Én mentem ki Szentgyörgyre. [...] Kellott menjek ki Csicsó felé. S mikor ott ültem, vót egy ember leülve, s valami más falusi emberekkel. Mondják, há mit csinálsz, mit, mit, mit. Azt mondja, hát mit csináljak, jól vagyok, mit, mit, mit. S azt mondják, hát a betegségvel mit csináltál? Hogy vagy most? Jobban vagy? Há jól vagyok, most jobban vagyok, vittem onnét, azt mondja, én nem tudtam, onnéty Trunkból vittem vizet, s megittam, s azt mondja, úgy jöttem meg, semmi bajam sincsen azóta. (55 körüli férfi, Trunk, Bákó m. K.V. gyűjtése, 1992)

Lüderc távoltartása átható illattal

■ *A lüderc nőket látogató incubus lény. Áldozatai csalódott lányok, megözvegyült asszonyok, akiket a szerető alakját öltve rendszeresen meglátogat.*

Nállunk itt Kamaráson vót egy asszony, az nagyon szerette az urát, és aztán elment, hozzá járt a tisztátalan, de nagyon rosszul nézett ki szegény asszony. Annyira, hogy aztán nem tudtuk, hogy mi csináljunk. Nekifogtunk s aztán fokhagymákat szedtünk össze, szedtek a legények, mer én gyermek vótam. És bedugtak minden lyukat, hogy ne tudjan bémenni. Mer ha fokhagymával bedugják, nem tud bémenni. Akkor aztán az első este marhaszarvval tüzeltek. Szóval a tűzbe mindég tettek egy-egy marhának a szarvából. Mer akkor a kéménybe nem tud bémenni, a kéményen keresztül. És akkor elment, mesélte az a N. Lajos, aki éppen ott vót benn, aztán ott vót nálla, az asszonná három éccaka. Azt mondja, mikor megjött a tisztátalan, úgy rázta a házat, azt mondja, azt hitte, hogy lemenyen a kontya. De ők nem féltek. Mer azt mondja, hogy állandóan kiabáltak nekie, s szidták, hogy menjen dógáro. S három este így csinálták, s harmadik este akkor ledötette a kéményit az asszannak. Mérgi-be. Igen. S megmentődött az asszon, s e kellett kötözzék, me ha nem kötözett vóna, megölte vóna. (78 éves férfi, Mezőbodon, Maros m. K.V. gyűjtése, 1983)

Rítusok

Rituális tisztálkodás

■ *Az aranyosvíz a szilveszter éjszakáján, a két év között merített, mágikus erejű víz.*

Miko újév 12 óra vót, akko hamar vették a lányok a vedret, 12 óraker, mikor harangoznak, futattak a kútra, hogy hozzák e az aranyvizet. (65 éves nő, Merőseveresegyháza, Beszterce-Naszód m. K.V. gyűjtése, 1994) Itt van a kastélyon innen egy csorgó, s onnan hoztuk az aranyvizet. Szilveszter éjszakáján. – Csoportosan? Igen, fiúk, leányok. Megittuk. Megittuk, hogy a szerencsénk sikerüljön. (83 éves nő, Sáromberke, Maros m., 1994) A szomszédom ment aranyosvizer, Szilveszter éjjelin. Feri bácsi. – Honnan hozta? – Ahonnan szoktuk rendszeren, szilveszter éjjelin ment az edénnye, hozzan aranyosvizet. (75 éves férfi, Nagysármás, Maros m. K. V. gyűjtése, 1994) Akármelyik kútból, csak azon igyekeztünk, hogy műk legyünk az elsők. Vót itt az utcábo egy kút, mióta itt vagyunk, ide mentünk korán reggel. (91 éves nő, Mezőkeszű, Kolozs m. K. V. gyűjtése, 1994) Arra tanított aztán édesanyám, hogy menjünk a patakra és mossuk meg az arcunkat. (81 éves nő, Magyarpalatka, Kolozs m. K. V. gyűjtése, 1994) Még óesztendő estéjin, még nappaltól kiment a határba, egy olyan forráskútból, onnat hozott egy új kancsóval vizet, hogy amilyen tiszta vót a víz, olyan tiszta lesz az esztendő. (74 éves férfi, Cegőtelke, Beszterce-Naszód m. K. V. gyűjtése, 1994)

Mágikus gyógyítás és prevenció

■ Engem Szakálbo is egy öregasszony tanított. Ferikének olyan kiütések lettek. Régebb nem mentek úgy az orvoshoz. S akko vót egy öregasszony Szakálbo, én is ementem ahhoz. S mondom nekie, Rusné. S azt mondta, hogy regge mossam meg a gyermeket édes tejjel. Egészen, ameddig nem bújik ki a nap. Miko bújik ki a nap, akko úgy a nappa szembe dobjam úgy oda a tejet. S megmostam, csak egysze mostam meg, s mind egy szálíg elment. (55 éves nő, Mezőbodon, Maros m. K. V. gyűjtése, 1983) Te, miko én legény vótam, aztán későn, ott hoztuk a vizet messzirő. Azt mondja édesanyám, te, kész a vacsora, s nincs ivóvíz. Mondam, menyek én, édesanyám. Jól bé vót szürkülve. Veszem a vedret, s menyek oda Petricához, vízér. Há miko mejek, keresztülmejek, vót egy híd ott, valakit hallak, hogy ott fürdött a híd alatt. Hm. Bémentem, megnéztem, megismertem. – Maga – mondam – mit csinál, Vica néni? – Te vagy, Feri? – Én. – Mi csinál? Azt mondja: – Fiam, fáj a fejem – azt mondja –, mosam a fejemet, hogy akko még fájjon, miko visszafordul ez a víz. S azt mondta, hogy az az orvosság jo nekie. (73 éves férfi, Felsődetrethem, Kolozs m. K.V. gyűjtése, 1981) Nagypénteken reggel, amég nem jön fel a nap, ki kell menni a patakra, amék gyermek nem mehet ki, annak kell vinni vizet. És meg kell mosni, azt mondják, hogy akkor nem lesz sebe. Soha. Hogyha avval a vízzel mosdik. Úgy kell mondani: Szent Isten, Szent Szűz Mária, / Én nem mosam az én kezeimet, / Hanem mosam az én sebeimet, / S az én bűneimet. Eztet én is csináltam kicsi koromtól, még most is. (72 éves nő, Merősverese gyháza, Beszterce-Naszód m. K.V. gyűjtése, 1994) Aki szeplős vagy májfoltos, a márciusi hónap a levével mosdjon meg. (69 éves nő, Torda, Kolozs m., K.V. gyűjtése, 1979)

Szeplő megelőzése és lemosása

■ A leány március elsején hajnalban dugja ki a fenekét az ajtón, hogy oda ragadjon a szereplő, ne a képire. (69 éves nő, Torda, Kolozs m. K. V. gyűjtése, 1979) Március elsején a leány csóré fenékkal ment ki, hogy ott fogja meg a nap, ne az arcát. (62 éves nő, Andrásytelep, Maros m. K. V. gyűjtése, 1988) Miko előssző látsz fecskét, efutsz egy folyóvízhez, háromszo mondad: Fecskét látok, / Szeplőt hányok. S háromszor megmosdol. (23 éves nő, Detrethemtelep, Kolozs m. K.V. gyűjtése, 1980)

Füstölés – halott szellemének távoltartása

■ Kivágtak egy darabot a szemfedőből, s megfüstölték a hátramaradottakat. Hogy ne idézzék elé, és ne féljenek. (65 éves nő, Gernyeszeg, Maros m. K.V. gyűjtése, 1994) Hogyha megfüstöli magát az ember, akkor már nem álmodik, nem kísérti meg a halott. (55 éves nő, Magyarborzás, Beszterce-Naszód m. K.V. gyűjtése, 1994)